

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

**Introduction**

This discourse by the **Mitteler Rebbe**, Rabbi Dovber Schneuri of Lubavitch (1773–1827), the second Rebbe of Chabad and son of the Alter Rebbe, delves into the profound spiritual symbolism behind Gan Eden and the flow of Divine delight. Delivered in 1827 (תקפ"ז), it explores how the metaphysical structure of Eden, its river, and the garden mirror inner states of Divine pleasure, the relationship between Chochmah and Binah, and the dynamic of revelation and concealment. The Mitteler Rebbe—known for his expansive, deeply meditative style—leads us to contemplate the soul's ascent through Torah and mitzvos and the cosmic significance of Divine "watering."

**Then Israel sang this song: "Rise up, O well — answer it! A well dug by princes..."**

**אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה, באר חפרוה שרים כו'.**

Behold, we must understand the reason why the Jewish people are specifically referred to by the term “well,” as it is written here: “Rise up, O well...” “A well dug...”

הנה יש להבין הטעם שבני ישראל נקראו בשם באר. 'דוקא כמשה כתוב כאן עלי באר כו', באר חפרוה כו'.

After all, a well is water that is gathered from beneath the earth. And although it also comes from springs deep within the subterranean abyss (as will be explained),

הלא הבאר הוא מים מכונסים מתחת לארץ, ואף על פי שגם הם נובעים מעינות שמתחת לארץ ((וכמו שיש לבאר תכף

still, the water from springs that emerge above the earth — like those sent into streams — is on a higher level.

מכל מקום יש ביותר מעלה במים מי המעינות הנובעים בארץ מלמעלה, כמו השלח מעינות בנחלים

That is why a spring purifies with even the smallest amount — because it flows from hiddenness into revelation, like the "supernal spring" (mayin d'chakhma ila'ah), which is in the [letter] yud, as is explained elsewhere.

ולכך מעין מטהר בכל שהוא, לפי שנובע מן ההעלם לגלוי, כמעין דחכמה עילאה שהוא ביו"ד כו', כמו (שכתוב במקום אחר

This is called the level of “supernal waters,” as opposed to well water, which ascends and gathers from below — and is called “lower waters,” as is known.

שנקרא בחינת מים עליונים, מה שאין פן מי הבארות שעולים ומתכנסים מלמטה, נקראים מים תחתונים כידוע

(And it is written: “However, a spring or a cistern, a gathering of water...” This implies that the spring is more important. Nevertheless, even a cistern — which is the well that gathers from the spring — also purifies every impure person and is called a “gathering of water.” But for it to purify, it must contain forty se'ah, while a spring purifies with even the smallest amount, as is known.)

וכתוב "אף מעין ובור מקנה מים כו'", משמע) שהמעין חשוב יותר, רק גם הבור שהוא הבאר שמתכנס בו מן המעין — גם הוא מטהר כל טמא ונקרא מקנה מים, אבל צריך שיהא בו ארבעים סאה, (והמעין מטהר בכל שהוא כידוע).

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

However, we must first introduce the matter of what is written: "A fountain of gardens, a well of living waters, flowing from Lebanon."	אבל הנה יש להקדים תחלה ענין מה שכתוב "מעין גנים, באר מים חיים, ונוזלים מן לבנון"
Behold, He refers to Knesset Yisrael in two opposite ways: first as a "fountain of gardens" — the springs that flow above ground into gardens and orchards to irrigate them, which are called supernal waters in general that descend from above to below — like all springs which emerge from their source at the tops of high mountains...	הרי קורא לכנסת ישראל בשני ענינים הפוכים: אחד "מעין גנים", שהם המעינות שנובעים בארץ למעלה ונמשכים לגנים ופרדסים להשקותם, שנקראים מים עליונים בכלל שיוצאים מלמעלה למטה, כמו כל המעינות שנביעתם במקורם בראשי ההרים הגבוהים. 'כו.
And the second — "a well of living waters" — which are lower waters that emerge specifically from below upward, as is known. And this requires understanding.	והבית — "באר מים חיים", שהן מים תחתונים שנובעים מלמטה למעלה דוקא כפדוע, ודבר זה צריך להבין.
For how can one subject contain two opposite qualities? And moreover, why does He refer to the well as "living waters," which implies that a spring is not called "living waters"? In truth, nothing is more "living" than spring water that emerges from its source...	ולכאורה, איך יסבול דבר אחד שני דברים הפוכים כאלה? ועוד, מהו שקורא לבאר בשם "מים חיים" דוקא? שמשמע מלשון זה שהמעין אינו נקרא מים חיים, ובאמת אין לה מים חיים יותר ממי המעין שנובעים ממקורו 'כו.
And indeed, we must understand the essential distinction between the "supernal waters" of springs and the "lower waters" of wells. Why is one called by the name "supernal waters" and the other "lower waters"? This implies that they are two types of water, differing in their very essence: that springs flow from above to below, and wells from below to above.	ואמנם, הנה באמת יש להבין עקר ענין ההפרש שיש בין מים עליונים דמעיינות למים תחתונים דבארות: למה נקרא זה בשם מים עליונים וזה מים תחתונים? שמשמע שהם שני מיני מים, אבל מחלקים בעצם המציאות: שהמעיינות נובעים מלמעלה למטה, והבארות נביעתם מלמטה למעלה.
And seemingly, we find in Scripture that they are both actually one type of "living waters" and from a single source — for it says: "Let there be a firmament in the midst of the waters..."	ולכאורה, כמו שמצינו בכתובים — שהם מים חיים אחד ממש ומקור אחד באים, שהרי אמר "יהי רקיע" ו"בתוך המים".
To differentiate between "supernal waters" and "lower waters." And afterwards, it says, "Let the waters under the heavens be gathered..." until "and the gathering of waters He called seas."	להבדיל בין מים עליונים למים תחתונים, ואחר כך אמר "יגו המים מתחת השמים כו" עד "ולמקנה המים קרא ימים".
If so, those very waters that were above the firmament — which are generally called supernal waters — they descended below the firmament, beneath the earth, and became seas, which are called "lower waters."	אם כן, אותם המים עצמם שהיו מעל לרקיע — שנקראו מים עליונים בכלל — הם שיירדו מתחת לרקיע, למטה מן הארץ, ונעשו ימים, שהם נקראו מים תחתונים.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

And before the firmament separated them, the supernal and lower waters were unified as one.	וקדם שהבדיל הרקיע — היו מים עליונים ומים תחתונים הנ"ל יחד כו'.
If so, even after the separation of the firmament, the lower waters are not a distinct existence separate from the supernal waters at all.	ואם כן, גם אחר הבדלת הרקיע — אין מים תחתונים מציאות בפני עצמן נפרדת ממים עליונים כלל.
(As is written elsewhere, that this separation of the firmament is not a complete partition that separates between the supernal and lower waters — as the simple meaning of the verse implies — but rather only a concealment, whereby the supernal waters became more spiritual, and the lower waters became more materialized.	וכמו שכתוב במקום אחר, שהבדלה זו דרקיע — אינה מסד מבדיל גמור להבדיל בין מים עליונים למים תחתונים כמשמע פשוט הכתוב, אלא רק בחינת העלם בלבד — שנתעלמו המים העליונים להיות בבחינת (הרוחניות יותר, והמים התחתונים נתגשמו יותר).
(Like a filter or sieve — but unlike a physical sieve, where the dregs remain on top and the clear passes through, here it is the reverse: the dregs go downward, and the clear remains above. As explained elsewhere regarding “the spirit of G-d hovered over the waters,” and regarding the concept of “light, water, firmament” — that the waters solidified, etc.)	כמו הבורר במסננת — שלא כמסננת גשמית) שמשארים השמרים למעלה — אלא להפך, שהשמרים יוצאים למטה והצלול נשאר למעלה, כמו שכתוב במקום אחר בענין “ורוח אלקים מרחפת על פני המים” (כו', ובענין “אור, מים, רקיע”, דאגלידו מציא כו').
According to the view of the Baal haZohar, the separation between the supernal and lower waters is only as thin as a strand of hair (or three fingerbreadths, etc.).	ולפי דעת בעל הזוהר — אין בין מים עליונים למים תחתונים אלא כמלא נימא בלבד (או שלש אצבעות כו').
(As is explained elsewhere regarding what Rabbi Akiva said about the “pure marble stones — do not say water, water,” etc.)	וכמו שכתוב במקום אחר בענין מה שאמר רבי עקיבא (על “אבני שיש טהור — אל תאמרו מים מים” כו').
A proof of this is that rain and dew descend from the heavens, as it says: “As the rain descends from the heavens...”	וראיה לזה — שהרי המטר והגשם יורדים מן השמים, “כמו שכתוב “כאשר ירד הגשם מן השמים
(And although rain comes from the clouds — and according to one opinion, from the clouds over the seas —	ואף על פי שהגשם מן העבים, ולחד מאן דאמר — מן העבים שבים כו'.
(Like in the case of Elijah, who said: “A small cloud is rising from the sea,” and as it is written: “He raises vapor from the ends of the earth” — specifically.	וכמו באליהו שאמר “עב קטנה עלה מן הים”, וכמו (שכתוב “מעלה נשיאים מקצה הארץ” דוקא).
— All this is water that rises from below to above — specifically — like the vapors of the earth, from which the clouds and fog form.	הרי כל זה מים שעולים מלמטה למעלה דוקא, כאדים דארעא שמהם נעשים העננים והעבים.
And certainly, the clouds above the seas — which are beneath the earth — are called lower waters, as mentioned above.)	וכל שכן העבים שבימים שהם מתחת לארץ, שנקראו (מים תחתונים כנ"ל).
As it says: “You will drink water from the rain of the heavens.”	“כמו שנגאמר: “כמטר השמים תשתה מים

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

(And similarly: "I will answer the heavens, and they will answer the earth," and similar phrases.)	וכן: "אני אענה את השמים והם יענו את הארץ" (וכיוצא בזה).
Therefore it is called "geshem" (rain) from the word "hagshamah" (materialization), for it is the spiritual supernal waters above the firmament — called "heavens" — that became materialized through their descent below.	לכן נקרא גשם על שם הגשמה, כי הם מים עליונים רוחניים שמעל לרקיע — שנקראו שמים — רק שנתגשמו בגרידתם למטה.
Like "He causes the rain to descend," as is known.	כמו "מוריד הגשם" כידוע.
And the rain saturates the earth and causes it to bring forth and sprout — which are truly lower waters.	והגשם מרנה לארץ ותוליד ותצמיח — שהן מים תחתונים ממש.
If so, there is truly no difference between the supernal and lower waters at all.	ואם כן, אין הפרש בין מים עליונים למים תחתונים כלל.
(And even in the waters beneath the heavens — after the separation of the firmament — there is a connection and bond between the supernal and lower waters.	וגם במים שמתחת לשמים אחר הבדלת הרקיע — יש חיבור וקשר למים עליונים עם מים תחתונים.
For it says: "A river goes out from Eden to water the garden," and Eden is below on earth — fifteen degrees below the equator — as it is written: "G-d planted a garden in Eden, to the east," as is known.	כי הרי נאמר: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן", והעדן הוא למטה בארץ — רחוק ט"ו מעלות מקנה השנה — כמו שכתוב: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם" כידוע.
And this river goes out from the spiritual Eden and descends to water the garden, and from there it divides and becomes four heads.	ונהר זה יוצא מעדן הרוחני ויורד להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים.
And all the rivers flow to the sea, which is beneath the earth, as mentioned above.	וכל הנחלים הולכים אל הים שמתחת לארץ כנ"ל.
If so, there is a connection and bond from the spiritual waters in the river that goes out from Eden all the way to the lower waters of the sea below.	ואם כן, יש חיבור וקשר ממים רוחניים שבנהר שיוצא מעדן — עד מים תחתונים שבבים למטה.
And not only that, but from the place to which the rivers flow — the sea — from there they return to go forth again.	ולא עוד, אלא שממקום שהנחלים הולכים (שהוא הים), משם הם חוזרים ללכת.
(This is the phenomenon of the bursting forth of the lower waters that ascend from below to above, as will be explained.)	זהו בקיצת המים התחתונים שעולים מקמטה למעלה) (כמו שיתבאר).
However, the matter is that in truth this is so: the supernal waters that are above the firmament (and likewise the river that goes out from Eden, as mentioned above) — they themselves descended below and became the lower waters, and they rise from below upward specifically.	אבל הנה הענין הוא, דבאמת כן הוא — דמים עליונים שמעל לרקיע כו' (וכן נהר שיוצא מעדן כנ"ל) — הן עצמן שגרדו למטה ונעשו מים תחתונים, ועולים מקמטה למעלה דוקא.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז-1827**

As it says in the Gemara, "The earth filters downward — for it is filled with narrow channels through which the lower waters press and travel upward."	כמו שכתוב בגמרא: "דארעא חלחולי מחלחלי כו", שפלאה גידין דקים שבהן דוחקים ועוברים המים. התחתונים מלמטה למעלה.
With much greater force than the descent of the supernal waters, which flow downward like streams to the sea — contrary to the nature of water, which flows from high to low.	בכח גדול הרבה יותר מכח הירידה דמים עליונים שיקוו למטה, כמו מנחלים שהולכים לים כו', הפך טבע (המים שיוורדים מגבה לנמוך דוקא).
And this is as the Gemara says regarding the verse, "And the fourth river is the Euphrates — it is the one from the beginning," which is the river that goes out from Eden.	והינו, כמו שכתוב בגמרא על מה שכתוב: "והנהר הרביעי — הוא פרת, הוא דמעיקרא כו", שהוא נהר שיוצא מעדן כו'.
For the Euphrates river flows in Eretz Yisrael all the way to deep Babylonia, as is known, and as it says: "From the Egyptian river" — which is the Nile, the Pishon, the first river — until the great river, the Euphrates.	פי נהר פרת הולך בארץ ישראל עד בכל העמוקה כידוע, וכמו שכתוב: "מנהר מצרים", שהוא נילוס, שהוא פישון — הנהר הראשון — עד הנהר הגדול נהר פרת כו'.
(As the Gemara says: "These ladders of Tyre increase from the Euphrates," etc.)	וכמו שכתוב בגמרא: "דהני סולמי דצור מפרת קא" (רבו כו').
Its waters multiply and increase greatly — for their beginning is rooted in their end, as is known regarding the four rivers corresponding to the four letters of the Divine Name (Yud–Heh–Vav–Heh), representing Chochmah, Binah, Tiferes, and Malchus.	שמימי פורין ורובים ביותר, פי נעוץ תחילתו בסופן דוקא כידוע בענין ד' נהרות שהם לנגד ד' אותיות שם הוי"ה — שהוא בחינת חכמה, בינה, תפארת ומלכות.
And therefore it says, "It is the one from the beginning."	"ולכן נאמר: "הוא דמעיקרא כו'.
And from the ladder of the Euphrates, which lies in a deep valley — within the veins of the earth, which are the fountains of the great deep — from there the waters return and flow from below to above through the thickness of the globe.	ומסולמא דפרת — שהוא בעמק בקעה (בגידי הארץ) שהם מעינות תהום רבה) — משם חוזרים ונובעים המים מלמטה למעלה דרך עובי כדור הארץ.
(As it says there, "they return to go," as mentioned above.)	(וכמו שכתוב שם: "הם שבים ללכת" כנ"ל).
And the rivers that receive from the four general rivers are a mixture of good and evil, as is known — that there are lands that produce either sages or fools, depending specifically on that river.	והנהרות שמקבלים מד' נהרות הכלליים — מערבים טוב ורע, כידוע — שיש ארץ המגדלת חכמים או טפשים, שזה תלוי באותו הנהר דוקא.
(Like the emergence of thought and intellect from the source of intellect — which contains both good and evil. As it says: "Wise they are to do evil," and just as a person can think foolish or empty thoughts — the opposite of true wisdom — for thought never rests and constantly flows...)	כמו נביעת המחשבה והשכל ממקור השכל — שיש בו טוב ורע, כמו "חכמים המה להרע" כו', וכמו שיחוש אדם מחשבה של שטות והכל — הפך החכמה האמתית — פי המחשבה אינה נוחה כלל ומשוטטת (...). כנביעה תמיד.



**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

And just as there is flowing of truth and goodness — wisdom and knowledge — so too in this flowing there is waste — evil and foolishness.	וכשמו שיש בנביעה זו אמת וטוב — חכמה ודעת — 'כך יש בנביעה זו פסלת לרע ופשטות כו'.
(As is written elsewhere regarding the phrase, “each river to its own interpretation.”)	כמו שכתוב במקום אחר בענין "נהרא נהרא ופשיטיה) ("כו").
However, these are refined upon arriving below — into the lower waters beneath the earth — which are the waters that break through the earth's crust. Through this pressure and exertion, they are refined from all dross and mixture.	ואז נתבררים בהגיעם למטה — במים תחתונים שמתחת לארץ — שהם המים שבוקעים עפ"ה של ארץ, שעל ידי בקיעה זו בדחוק ובכח — נתבררים מכל פסלת ומערובת.
And they are also called “living waters” specifically — like the living waters that emerge from the rock and the stone, which are called “living” because they emerge from concealment with the difficulty of the rock.	וגם נקראים "מים חיים" דוקא, כמו "מים חיים" שיוצאים מן הצור והסלע — שנקראים "מים חיים" לפי שנתברר מן ההעלם בקושי הצור.
This is like completely renewed water — a total innovation, from nothing into something.	שזהו כמו מים מחדשים בחידוש גמור — מאין ליש ממש.
And so too, the waters that rise from below, from the dust of the earth, are newly generated — in complete innovation, from nothing.	וכן המים שעולים מלמטה — מעפ"ה של ארץ — מתחדשים בחידוש גמור מאין.
(Whereas the supernal waters of the rivers are not so newly generated — even though their source is the river that goes out from Eden.	מה שאין בן מים עליונים דגהרות — שאינם מחדשים) כל כך — אף על פי ששורש נביעתם מנהר שיוצא מעדן.
(And this river has a spring that flows in concealment — from the spiritual “nothingness” of Eden, etc.))	ויש לנהר זה מעין שנובע בהעלם מאין הרוחני דעדן) ("כו").
For the true renewal of the lower waters is that they ascend through the earth — and this is what makes them truly “living waters,” since they are alive from their completely new source.	שהרי חידוש המים התחתונים — במה שעולים דרך העפר — נקראים "מים חיים" ממש, כי הם חיים 'ממקורם המחדש ממש כו'.
Even though these waters already existed in reality — as they are the waters of the depths — still, it must be said that as they pass through the land, they are truly renewed.	אף על פי שהם מים שכבר ישנם במציאות — והם מי התהום — מכל מקום מכרח לומר שבעברם בארץ — מתחדשים ממש.
And this is due to the specific power that is in the earth — just as all growth and reproduction occurs specifically in the earth — for “the beginning is embedded in the end.”	והוא מצד הכח הזה שיש בארץ דוקא — כשכל צמיחה ותולדה מתהנה בארץ דוקא — מטעם שנועוץ תחילתו (בסופן) כמו שכתוב במקום אחר.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

And it is thus understood, at the very least, that those supernal waters that are above the firmament (and likewise the river that goes out from Eden, mentioned above) are not called “living waters” (mayim chayim) in the true sense, even though they are of the highest refinement and are on the level of spirituality, as explained above.	ונמצא מוכן עכ"פ דאזתם מים עליונים שמעל לרקיע (וכן נהר שיצא מעדן הנ"ל) לא נקראים "מים חיים" ממש, אף על פי שהן בתכלת העלוי בבחינת הרוחניות כנ"ל.
But the lower waters that pass through the dust of the earth and rise from below to above — they are called “living waters,” for they are truly alive.	ובמים תחתונים שעוברים דרך עפרה של ארץ מלמטה למעלה — נקראו "מים חיים", שהם חיים ממש.
Just like in the natural order, “living waters” are pure and clear, alive, and exceedingly sweet. This is a great wonder.	כמו בדרך הטבעי — ש"מים חיים" הם זכים וצלולים, חיים ומתוקים ביותר כו', וזהו פלא גדול.
And it implies that the entire purpose of the descent and drawing of the supernal waters — like through the four rivers and similar — is only so that they will be sweetened or refined thoroughly and be called specifically “living waters.”	ומשמע שכל עיקר הבאה והמשכה של מים עליונים — כמו בד' נהרות וכיוצא בהם — אינו אלא כדי שיומתקו או שיתבררו כבי טוב ונקראו "מים חיים" דוקא כו'.
Yet this seems difficult — how could it be that the waters in their endpoint, when they arrive at the sea beneath the earth — where they become more mixed with dregs and impurities, like the salty and murky waters of the sea — would through their passage in the earth's veins become more “living” than the supernal waters and even the spiritual river from Eden?	ולכאורה, זהו דבר שאי אפשר שיהא כח במים האלה בסופן — בהגיעם לים שמתחת לארץ, ששם נעשים בתערובות פסולת יותר, כמי הים שהם מלווים ועכורים — ובצערם בארץ בגידי המעגלות מלמטה — נקראו "מים חיים" יותר ממים עליונים ונהר דעדן הרוחני כו'.
And yet the physical waters are considered to “influence” the earth — they irrigate the land, causing it to give birth and sprout.	והרי המים הגשמיים נקראים "משפיעים" לארץ — שמרוים לארץ ותוליד ותצמיח.
And the physical waters descend from the heavens — which are the supernal waters, as mentioned above. So how can the lower waters of the earth be better?	ומי הגשם יורדים מן השמים — שהם מים עליונים כנ"ל — ואיך יהיו מים תחתונים שבארץ טובים יותר?
(In truth, although the rains do irrigate the land, the principal growth of vegetation is due to the moistness of the water within the soil itself, etc.)	ובאמת, אף על פי שהגשמים מרוים לארץ — עיקר (הצמיחה של הארץ היא מלחלוחית המים שבפער כו'.
If so, the separation of the firmament to divide between waters and waters was meant to distinguish the spiritual from the physical — that the lower waters descended into materialization (as in the saying that He rebuked them harshly, saying, “Let the waters be gathered...”).	ואם כן, מה שהיתה הבדלת הרקיע להבדיל בין מים למים — היתה להיות בירור הרוחניות מן הגשמיות — שהמים התחתונים ירדו למטה בהתגשמות (וכמאמר ("שגער בהם בנזיפה כו', באמרו: "יקוו כו'.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

But after the refinement of the lower waters through their ascent from below to above, they become even more elevated than the supernal waters, as explained above — for they are called “living waters.”	אבל אחר הבירור של המים התחתונים בהעלאתם מלמטה למעלה — הרי נתעלו יותר ממים עליונים "כנ"ל — שהרי נקראו "מים חיים".
As it is written: “On that day, living waters shall go forth from Jerusalem — half to the eastern sea...” (and as will be explained).	כמו שכתוב: "ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם — (חצאים אל הים הקדמוני" וכמו שיתבאר
And nevertheless, a spring purifies even with the smallest amount, whereas a mikveh requires forty se'ah, etc.	ועם כל זאת, מעין מטהר בכל שהוא, ומקנה בארבעים 'סאה כו'.
For now, in the current state, it is the supernal waters that influence the earth — as with rain from heaven, and springs that flow into streams.	כי עתה, במצב הנוכחי, מים עליונים הם המשפיעים לארץ — כמו במטר מן השמים, ומעינות בנחלים
But in the future it is said: “The earth will not be sated with water...” (indicating a reversal, as will be explained).	מה שאין כן לעתיד לבוא, נאמר: "ארץ לא שבעה מים" כו'.
And behold, the analogy from all the above can be understood in two ways: first, in the aspect of wisdom (chochmah), which is called “water” — and refers to the wisdom of the Torah, which preceded the world.	והנה הנמשל מכל זה יובן בשני אופנים. אחד — בבחינת החכמה שנקראת מים, והיא חכמה תורה הקדומה שקדמה לעולם.
This is referred to as the supernal waters that are above the upper firmament, as is known in the concept of “well of living waters, light, water, firmament” — i.e., the drawing down of wisdom from Ayin into yesh (from nothing into something), like water flowing downward.	שנקראת "מים עליונים" שמעל לרקיע העליון, כידוע בענין "באר מים חיים — אור, מים, רקיע", שהוא בחינת המשכת החכמה מאין ליש, כמו מים היוֹרֵדִים למטה.
Just as the wisdom comes from the Essence of the Emanator, Who is called “Wise but not with a knowable wisdom” — this is called “the primordial sea,” and is the primordial Torah that is referred to as “the parable of the Ancient One,” as is known.	כמו שהחכמה באה מעצם המאציל שנקרא "חכים ולא בחכמה ידיעה" — נקרא "ים הקדמוני", והיא תורה הקדומה שנקראת "משל הקדמוני" כידוע.
And when it became necessary for there to be a descent from the essential light of the wisdom of Torah to come below through the chain of worlds — in order to refine the sparks (for “with wisdom they are refined,” as it says: “to do and to rectify...”)	ובאשר נצטרף להיות ירידה מאור החכמה העצמית שבתורה — לבוא למטה בהשתלשלות העולמות — בשביל הבירורים ("דבחכמה אתברירו"), כמו שכתוב: ("לעשות, לתקן כו'").
This refers to the clarification of good and evil (tov va'ra) in the world of Nogah, within Beriah, Yetzirah, and Asiyah — for “all of them You made with wisdom.”	והוא בחינת בירורי טוב ורע שבנגה דבי"ע, שכלם "בחכמה עשית".



**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

Therefore it was necessary to have the separation of the firmament between the waters — a constriction of the lower waters so that they would be drawn downward into the worlds.	נצרך להיות הבדלת הרקיע במים — להיות צמצום במים תחתונים — שימשכו למטה בעולמות.
(As it says: “Let the waters be gathered,” meaning they descended into materialization — literally into physical things.)	כמו שאמר: "יקוו המים כו", שיורדו בהתגשמות (בדרך ירידה גשמיות מממש).
But after the Tree of Knowledge — good and evil — was clarified through the wisdom of the revealed Torah, which came into physicality below, through the actual observance of “turn from evil and do good,”	ואז אחר שנתברר עץ הדעת טוב ורע — בחכמה שבתורה הנגלית שבאה בהתגשמות למטה — בסרור מרע ועשה טוב בפעל מממש.
(This is called “the final sea” — like the lower waters that are refined and rise upward with returning light before descending below, as explained above — and they elevate all 288 sparks),	שנקרא "הים האחרון", כמו מים תחתונים שנתבררו ועולים באור חוזר קדם הירידה למטה כנ"ל — (ומעלים כל רפ"ח נצוצין למעלה).
then they are called “living waters,” just like the lower waters in the earth that are refined specifically through the soil and become truly living waters — even more elevated than the supernal waters before their descent.	אז נקראים "מים חיים", כמו שמים תחתונים שבארץ נתבררו בעפרה של ארץ דווקא — ונעשים "מים חיים" מממש — שהם נעלים יותר ממים עליונים קדם הירידה למטה כנ"ל.
And this is what is written: “On that day, living waters will go out from Jerusalem to the primordial sea,” referring to the primordial Torah — to increase it with completion and great elevation.	וזהו שכתוב: "ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם — אל הים הקדמון", שהוא תורה קדומה — להוסיף בה שלמות בתוספת עלוי רב.
(And this is because the returning light of the lower waters rises above its source — for “the end has more strength than the beginning,” for although the origin and reason are at the beginning, not above the beginning — it is different in the refinement of the lower waters which pass through the earth, as explained above).	ומשום דאור חוזר דמים תחתונים עולה למעלה) מקורו באור ישר — כי "יש כח בסוף יותר מבתחלה", מטעם הנ"ל — דאף שנתבררו סיבה וטעם — אינו אלא בתחלתו ולא למעלה מהתחלה, מה שאין (כן בבירור דמים תחתונים מצד העברתם בארץ כנ"ל).
And just as with the river that goes out from Eden — in its most spiritual form — when it reaches the Euphrates River at its end, it returns and flows from below to above, and becomes clear as “living waters,” more refined than the elevated state of the river that originally emerged from Eden (which is the pleasure of the supernal hidden wisdom), as is explained elsewhere.	וכמו שהוא בנהר שיוצא מעדן — ברוחניותו ביותר — שבשפא בנהר פרת בסופו — חוזר ונובע מלמטה למעלה, ונקי "מים חיים" כו' — יותר מעלוי דמים שבנהר שיוצא מעדן, שהוא התענוג שבחכמה סתומה (קדומה כנ"ל, כמו שכתוב במקום אחר — ודע"ל).

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז-1827**

(And nevertheless, even the powerful force of returning light — from below to above — in the wisdom of the Oral Torah, in toil and dialectics, questions and answers, etc., also draws from the strength and power of supernal wisdom — which is the Written Torah — through Moshe, as it says: “Moshe commanded us the Torah.”)	ועם כל זאת — גם הכח העצום דאור חוזר דמשה למעלה בחכמה דתורה שבעל פה — בעיון ופולפול בקשיות ותרוצים כידוע — גם הוא נמשך מכח ועוז דחכמה עילאה — שהיא תורה שבכתב — על ידי (משה, כמו שכתוב: “תורה צוה לנו משה” כו).
For supernal wisdom extends into lower wisdom, as it says: “Give strength to G-d.”	כי חכמה עילאה נמשכת בחכמה תתאה, כמו שכתוב: “...תנו עז לאלקים”.
(This is because the soul of Moshe was from the supernal waters — “For I drew him out of the water” — and it is said about him: “He was good” — with an oversized letter tes — for even in his body in this world there was no change at all through the descent of levels.	והוא לפי שנשמת משה היתה מן המים העליונים — “כי מן המים משיתהו”, ונאמר עליו: “כי טוב” — בטית רבתיא — שגם בגופו בעולם הזה לא היה בו (שנוי בכלל בירידת המדרגות כלל).
Therefore, the word of G-d could be spoken with Moshe face to face, and he was able to draw down strength even into the lower wisdom, to clarify the Tree of Knowledge of Good and Evil, etc.)	ולכן “דבר ה'” עם משה פה אל פה כו', והיה ביכולתו להמשיך כח גם בחכמה תתאה — לבדו את עץ הדעת (טוב ורע כו).
And the second approach is regarding the root of the souls of Israel, which contains two levels. One is as it is said, “Israel arose in [God’s] thought” — referring to the thought and primordial wisdom within the Essence of the Infinite One, blessed be He, as it says, “For You are our Father” — You, literally.	והאופן הבית — זהו בשרש נשמות ישראל, שיש בהן שתי מדרגות. אחת — כמו שנאמר: “דישראל עלו במחשבה”, שהוא במחשבה וחקמה הקדומה שבעצמות אינסוף ברוך הוא, כמו שכתוב: “כי אתה אבינו” — אתה ממש.
(This refers to the letters of the Torah — for Israel is bound up with the Torah — on the level of the hidden aspect, and this is “He engraved an engraving in the supernal purity,” etc.	והן אותיות דתורה קדמונה — דישראל מתקשראן באורייתא — דבחינת סתים, וזהו: “גליף גליפו בטהרה (עלאה” כו).
(Like it says: “The soul You placed in me is pure,” which is from the level of Atikah Kadisha — and this is like the level of the supernal waters that are above the firmament — the “spirit of God hovering over the supernal waters,” and like the river that goes out from Eden, which is the very essence of supernal wisdom and pleasure, as in the World to Come, etc.)	כמו שאמר: “נשמה שנתתה בי — טהורה היא”, מבחינת טענוג העליון [ט"ע], וזהו כמו בחינת מים עליונים שמעל לרקיע — שהוא “רוח אלקים מרחפת על פני המים העליונים” כו', וכמו “נהר יוצא מעדן”, שהוא בחינת חכמה ותענוג העצמי ממש, כמו שבעולם (הבא כו).
And afterwards, the souls of Israel descended from above to below through a descent from high to low — like the supernal waters that descended downward through the separation of the firmament, as explained above — and like the river that goes out from Eden and from there divides into four, etc.	ואחר כך — ירדו נשמות ישראל למעלה למטה — בדרך ירידה מאבנה לנמוך (כמו מים עליונים שירדו למטה גם על ידי הבדלת הרקיע פנ"ל), ונהר שיוצא מעדן — שמשם יפרד והיה לארבעה כו.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

This is what it means, "Light is sown for the righteous" — the level of the Tree of Life that comes to be planted in the earth, meaning that all souls descended afterwards through the chain of the worlds of Atzilut, Beriah, Yetzirah, and Asiyah.	זהו מה שכתוב: "אור זרוע לצדיק" — בחינת עץ החיים שיבוא בבחינת זריעה בארץ, והינו מה שכל הנשמות ירדו אחר כך בסדר השתלשלות דאבי"ע.
Including the souls of Beriah and Yetzirah, down to those souls that come into physical bodies born from father and mother — as it says, "You created, formed, and blew [it] into me."	בנשמות דבריאה ויצירה — עד נשמות שפאו בגופים גשמיים מאב ואם שהולידו, כמו שכתוב: "אתה יצרתה, יצרתה, נפחתה בי" כו.
(Like it says, "And He blew into his nostrils a soul of life" — for the soul, which blossomed from the Tree of Life, was drawn into matter, into the dust, etc.)	וכמו "ויפח באפיו נשמת חיים", שהנשמה דפריחה (מ'מעץ החיים — נמשכה בחמר, בעפר כו).
This is exactly like the above-mentioned supernal waters that descended below into materialization — into the dust of the earth. So too, such lofty souls descended so low as to clothe themselves in the physical material of the body, in the physicality of this world — which is like the level of inanimate and dust, as is known.	וזהו ממש כמו מים עליונים הנ"ל — שיורדו למטה בהתגשמות עד בעפרה של ארץ — כך נשמות גבוהות פאלו ירדו עד למטה כל כך — להתלבש בחמר הגופני בהתגשמות בעולם הזה, שהוא כמו בחינת דומם ועפר כידוע.
And there is no descent greater than this.	ואין לה ירידה גדולה מזו כל כך כו.
But behold, these souls (which are like the level of the lower waters) — they return and flow anew, and are refined specifically from within the darkness and coarseness of physicality, from bodily desires of this world, within a physical body.	אך הרי הנשמות האלה (שהן כמו בחינת מים תחתונים) — הם חוזרים ונובעים ומתבררים דוקא מתוך החשך וגסות החומריות דתאוות גופניות שבעולם הזה — בגוף גשמי.
This occurs through the awakening of teshuvah with intense bitterness, from a place of extreme constriction and pressure, when they cry out to Hashem with wholehearted repentance over their tremendous distance from the One G-d.	על ידי התעוררות התשובה בקרירות עצומה — מתוך המצר ודוחק ביותר — שיצטעקו אל ה' בתשובה שלמה. 'על עצם ריחוקם מה' אהד כו.
This parallels the lower waters saying, "We want to cry! We want to be before the King!" — and thus they are called "weeping waters" (mei bochei), as is known.	בענין מים תחתונים — "ככין אנו, בעינו למלך ה' קדם מלכא", ונקראו "מי בוכים" כידוע.
Likewise, through the refinement accomplished by physical mitzvos done with material objects of action — such as wool for tzitzis, parchment for tefillin, and silver for tzedakah (as will be explained) — and through sur meira of negative commandments and asei tov of positive ones — the Tree of Knowledge of Good and Evil becomes clarified.	וכן גם כן על ידי הבירורים דמצות מעשיות — שנעשו בדברים גשמיים דעשיה, כצמר דציצית, וקלף דתפלין, וקסף דצדקה (כמו שיתבאר), ובסרור מרע דלא תעשה, ועשה טוב דמצות עשה בכלל — מתברר עץ הדעת טוב ורע.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

For “with wisdom they are clarified,” as explained above — this is the clarification of Abba and Imma (Chochmah and Binah) of the lower waters, called “lower wisdom,” which rises much higher than the straight light from the primordial supernal wisdom.	ד"ב חכמה אתברירו" כנ"ל — שנקרא "בירור דאבא ואמא" דמים תחתונים — שנקראה "חכמה תתאה" — שעולה למעלה הרבה מאור ישר דחכמה עילאה הקדומה כנ"ל.
Therefore, these souls are then specifically called “living waters” — because they emerge as a completely new creation from the essential nothingness of the Infinite — even greater than their original root in the primordial living waters mentioned above.	ועל-כן נקראו הנשמות האלה אז בשם "מים חיים" דנקא — (שהם בבחינת חידוש גמור מאין העצמות דאי-נסוף) — יותר משרשם ד"מים חיים" הקדומים הנ"ל בתחלה.
Like waters that rise from below in the dust of the earth, which are refined from all impurity and are renewed entirely, called truly “living waters” — a total innovation from absolute nothingness, not from something previously existing.	כמו מים שעולים מלמטה בעפר הארץ — שמתדככים ביותר מכל פסלת — ומתחדשים ממש — ונקראים "מים חיים" ממש — בחידוש גמור יש מאין ממש, ולא יש מיש כנ"ל.
And this is what is written: “On that day, living waters shall go out from Jerusalem — half to the primordial sea,” referring to the supernal waters — the first root of the souls, as explained above.	וזהו שכתוב: "ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם — חצים אל הים הקדמוני" — דמים עליונים — שמשם הנה השרש הראשון דנשמות כנ"ל.
And the reason for all of this, regarding the lower waters, is that they possess an advantage over the supernal waters — even though they descended very low. This is because of their refinement specifically in the earth, and therefore they have the power of ascent from below to above with greater force and strength than the supernal waters, which descend with force from above to below.	ומטעם כל הנ"ל בענין מים תחתונים — שיש בהם יתרון מעלה על מים עליונים — אף-על-פי שירדו למטה ביותר — והוא מצד התבררותם בעפירה של ארץ דנקא — ולכן יש בהם כח ההעלאה מלמטה למעלה בחזק והתגברות יותר מן המים עליונים — 'שירדים בכח מלמעלה למטה כח'.
And even though they are the very same supernal waters that descended downward — they become renewed entirely and are called “living waters,” now acting as the source of flow into the primordial sea, etc.	ואף-על-פי שהן אותן מים עליונים שירדו למטה — מתחדשים ממש — ונקראים "מים חיים" — שנעשו ממשפיעים לים הקדמוני כח'.
And so it is with the souls — who are refined specifically in their bodies — through teshuvah and returning light — they rise higher than their original root and bring completion to the supernal wisdom, which is the supernal waters of Torah.	וכך הוא על-ידי הנשמות — שמתבררים בגופים דנקא — על-ידי תשובה — באור חזר דנקא — בזה יעלו למעלה יותר משרשם הראשון — ונעשו שלמות בחכמה עילאה — שנקראה "מים עליונים" דתורה קדמונה הנ"ל.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

As it says elsewhere on the verse: “Then He saw and recounted it” — which refers to the Book of Life, the Torah mentioned above, which descended through the chain of worlds down to when He said to Adam — meaning the souls in physical bodies — that “they are the fear of Hashem.”	כמו שכתוב במקום אחר על-פסוק: "אז ראה ויספרה" — שהוא "ספר החיים" — דתורה קדמונה הנ"ל — וירדה למטה בהשתלשלות דאבי"ע — עד שאמר לאדם — שהן נשמות בגרופים דוקא — "הן יראת ה'".
In “ma’aseh” — actual mitzvos — is the supernal wisdom, to add to it even greater completion; and in “sur meira” — the supernal Binah, for all the reasons mentioned above. And this is sufficient.	ב"מעשה" — הוא בחינת חכמה שלמעלה — להוסיף בה שלמות יותר, ו"סור מרע" — בינה שלמעלה — מטעם כל הנ"ל, ודע"ל.
(And this is the meaning of “the leftovers [nuvlot] of supernal Chochmah — Torah,” and “leftovers of supernal Binah — Shechinah,” which are the souls of Israel, as it says “and to praise them He made them.”	וזהו: "נובלות חכמה שלמעלה — תורה", ו"נובלות" בינה שלמעלה — שכינה", שהן נשמות ישראל, ("ו"לשבח קא עביד להון").
And likewise, what it says: “In the beginning, for the sake of the Torah, which is called ‘beginning’...” — this is the revealed Torah given to clarify the Tree of Knowledge. And “for the sake of Israel, who are called ‘beginning’...” — refers to the souls of Israel in bodies specifically, who clarify the world through sur meira and aseï tov in actual deed. Not for the Torah and Israel that are rooted above in the primordial thought, as mentioned above. And this is sufficient.)	וכן מה שאמר: "בראשית — בשביל התורה שנקראה ראשית" כו' — שהיה תורה הנגלית לנו — בעץ הדעת כו', ובשביל ישראל שנקראה ראשית כו' — והן נשמות ישראל בגרופים דוקא — שמבררים ב"סור מרע" ו"עשה טוב" בפעלם ממש — ולא בשביל תורה קדמונה וישראל שעלו במחשבה הקדומה הנ"ל, ודע"ל).
And behold, with all the above we can understand the verse: “A fountain of gardens, a well of living waters,” etc. For at first glance, these are two opposites, as explained above — that “a fountain of gardens” refers to supernal waters that descend from above to below, and “a well of living waters” refers to lower waters that ascend from below to above.	והנה בכל זה יובן ענין מה שכתוב: "מעין גנים, באר מים חיים" כו'. דלקאורה הרי הן שני הפכים כנ"ל — ד"מעין גנים" נקרא מים עליונים שיורדים מלמעלה למטה, ו"באר מים חיים" נקרא מים תחתונים שעולים מלמטה למעלה.
Nevertheless, Knesses Yisrael is called by both of these terms. For in truth, it is understood from all the above, in the root of the difference between supernal waters and lower waters, that they are one concept — the very same supernal waters descend to become lower waters (even after the separation of the firmament),	אבל על כל פנים נקראת נקטת ישראל בשני ענינים האלה. כי באמת הרי מובן מכל הנ"ל — בשרש ענין ההפרש בין מים עליונים למים תחתונים — שענין אחד הוא, ואותן המים עליונים — הם שיורדו למטה (להיות מים תחתונים גם אחר הבדלת הקריע).
and likewise, the river that goes out from Eden flows to the sea, etc., as explained above. And after the refinement of the lower	וכן בנהר שיוצא מעדן כו', שהולכים אל הים כו' כנ"ל, ושאמר הבירור דמים תחתונים — עולים למעלה ממים עליונים כנ"ל.



**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

waters, they ascend higher than the supernal waters, as also explained.	
And so it is with the souls of Israel and with the wisdom of Torah and its commandments, as explained above — that since the root of the souls of Israel is that they arose in the primordial thought, as it says “You are our Father,”	וכך הוא בנשמות ישראל ובחכמת התורה ומצותיה כפ"ל — דמצינן נשמות ישראל "עלו במחשבה הקדומה", כמו שכתוב: "כי אתה אבינו" כפ"ל.
from there they descended below through the chain of worlds Atzilus, Beriah, Yetzirah, and Asiyah — therefore they are called “a fountain of gardens,” like a fountain that flows into the river that goes out from Eden to water the garden.	ומשם ירדו למטה בהשתלשלות דאבי"ע כפ"ל — לכן נקראו "מעין גנים", כמו מעין שנובע בנהר שיוצא מעין להשקות את הגן.
For the souls in Gan Eden receive and delight in the Divine pleasure of that garden, through the river that waters the garden (as will be explained).	שנשמות שבגן עדן — הן מקבלות ומתענגות מענני העליון האלקי שבגן הגן — על ידי הנהר שמשקה את (הגן) כמו שיתבאר.
And these are the “garden-beds” (ginnim) of Torah — the “six orders of the Mishnah” — for the supernal wisdom emanates from them. Every letter of the Torah has a unique root-source for each Jewish soul, for they are all bound with the Torah.	והן "גנים" סדרי דאורייתא — שמחכמה עילאה נפקת — דכל אות ואות שבתורה — מקור מיוחד לכל נפש מנשמות ישראל — מתקשראן באורייתא.
And their root is in the primordial wisdom, as explained above — and the fountain of that primordial wisdom irrigates the “garden-beds” (the six orders of Torah), from which come the roots of the souls of Israel, who rose in the primordial thought.	ושורשן בחכמה קדמונה כפ"ל — ומעין דחכמה קדמונה הוא שמשקה ל"גנים" — סדרי תורה — שמהם שורש נשמות ישראל שעלו במחשבה הקדומה כפ"ל.
Therefore Knesses Yisrael is called “a fountain of gardens” — which refers to both the upper and lower Gan Eden, as it says: “She who sits in gardens, friends are listening...” — this refers to the souls who sit in the higher and lower Gan Eden, who utter words of Torah.	לכן נקראת כנסת ישראל בשם "מעין גנים" — שזוהו גו' עדן העליון וגו' עדן התחתון, כמו שכתוב: "היושבת גו' גנים — חברים מקשיבים" כו.
And Hashem delights in that voice of Torah, which the souls utter, and their source is in the inner divine delight — as it says: “Then I was with Him as one raised with Him, and I was His delight every day.”	שנשמות ישראל שיושבים בגן עדן העליון והתחתון — שם משמיעים קול תורה — שהקדוש ברוך הוא מתענג בקול זה של תורה — ששורשם בשעשועים העצמיים, וכמו שכתוב: "ואהיה אצלם... שעשעים יום יום".
And this is the meaning of “let Me hear your voice,” as it says: “Let Me hear your voice, for your voice is sweet” — the voice of Torah.	וזוהו "השמיעני" — כמו שכתוב: "השמיעני את קולך, כי קולך ערב" — קלא דאורייתא כו.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

And this is: “A locked garden, my sister, bride...” — and because the root of the souls of Israel arouses a new outflow of the fountain of supernal Chochmah through Torah and mitzvos,	וזהו: "גן נעול — אחותי כלה" כו', ומפני ששורש נשמות ישראל מעוררים מחדש נביעת המעין דחכמה עילאה — בנהר שיוצא מעדן — עלידי תורה ומצות.
and because their source is above in the essence of the divine delight — like a son from his father, drawn from his very essence, as it says: “You are our Father” — therefore it is called “a fountain of gardens,” to draw from the source of fountains of supernal Chochmah and Binah into the gardens.	ומצד שרשן למעלה בעצמות השעשועים — כבן לאביו — מצד שנמשך מעצמותו ממש, כמו שכתוב: "פי אתה אבינו" — לכן נקרא "מעין גנים", להמשיך ממקור המעינות דחכמה ובינה שלמעלה — בגנים.
And indeed, all of this refers to the level of supernal waters (mayim elyonim), which descend from above to below by their own nature — as an expression of chesed from the light of Or Yashar (direct light).	ואמנם כל זה הוא בבחינת מים עליונים — שיורדים מגבוה לנמוך מצד עצמם — בבחינת חסדים דאור ישר.
(And this is the hidden level within the Torah, which becomes revealed from concealment — from the upper and lower Gan Eden, as will be explained.)	והוא בבחינת סתים שבתורה שנמשכת בגילוי מן ההעלם — מגן עדו העליון וגן עדו התחתון, כמו (שיתבאר).
However, those very same supernal waters — once they descend below through the chain of worlds of Atzilus, Beriah, Yetzirah, and Asiyah — become lower waters.	אבל הרי אותם מים עליונים — שיורדו למטה בהשתלשלות דאבי"ע — ונעשו בחינת מים תחתונים.
Just like the lower wisdom of Torah, which comes to refine the mixtures of the Tree of Knowledge of Good and Evil, as mentioned above.	כמו החכמה התחתונה שבתורה — לברר הברורים דעץ הדעת טוב ורע כנ"ל.
And likewise, the supernal waters that descend from “the light that is sown” to the Tree of Life — to the souls that come into physical bodies — that are like lower waters, which ascend through coarse earth with great force from below to above, being refined from impurity to the utmost degree.	וכן מים עליונים שיורדו מאור הנזרע לעץ החיים — עד נשמות שפאו בגרופים — שהם כמו מים תחתונים שעולים דרך העפר הגס — בכח גדול מלמטה למעלה — בברורים מן הפסלת בתכלת.
Through teshuvah from the depths of the heart and good deeds in physical matters, as explained above — that is what is called a “well of living waters.”	עלידי תשובה מקירות הלב ומעשים טובים בדברים "גשמיים כנ"ל" — זהו שנקרא "באר מים חיים".
Like a well into which the waters of springs rise and gather from below — bursting through the earth, as “the earth is full of fissures and channels,” as above.	כמו הבאר — שבו עולים ומתכנסים מי המעינות מלמטה — שבוקעים עפרה של ארץ — "דארעא תלחולי מחלחלא" כנ"ל.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

Then it is specifically called “living waters,” for the reason mentioned above — because it ascends higher than the level of “a fountain of gardens,” due to the nature of returning light (or chozer), from the refinement through Torah and mitzvos and the souls of Israel below.	ואז נקרא "מים חיים" דוקא — מטעם הנ"ל — שעולה למעלה יותר מבחינת "מעין גנים" הנ"ל — מטעם אור חוזר בבירור העולה מתוך תורה ומצוות ונשמות ישראל למטה.
It rises to the inner essence of the Infinite Light — even higher than the chesed of the Or Yashar, which is the supernal delight of Eden that flows through the fountain and river to water the garden.	עולה אל הפנימיות ועצם אור-אין-סוף — שלמעלה מחסדים דאור ישר — שהוא התענוג העליון שבעדן — שנמשך במעין ונהר להשקות הגן הנ"ל.
For “the end of action arises first in thought,” and it adds perfection to the supernal Chochmah and Binah, as explained above.	משום ד"סוף מעשה עלה במחשבה תחלה", עד שמוסיף שלמות בחכמה ובינה שלמעלה כנ"ל.
Therefore, both are combined together — “a fountain of gardens, a well of living waters,” etc. — and they are not opposites at all. On the contrary, one depends on the other.	ולכן כללם כאחד: "מעין גנים, באר מים חיים" כו' — ואינם שני הפכים כלל. אדרבה — הא ביהא תליא.
For “a fountain of gardens” is the drawing down of supernal waters — from the supernal wisdom and divine delight of Torah, which descends to water the garden. From there it spreads downward, and afterward, through the ascent and refinement of the lower waters, it becomes “a well of living waters,” as explained above. And this is sufficient.	כי "מעין גנים" הוא בבחינת המשכות דמים עליונים — דחכמה עילאה וענג העצמות דתורה — שיורדים להשקות הגן, ומשם יפד למטה כו', אחר-כך — להיות בהעלאה ובירור דמים תחתונים — בעשה מהם "באר מים חיים" דוקא כנ"ל, ודע"ל.
And now, to understand this with additional explanation: despite all of the above, it still remains unclear why Knesses Yisrael is specifically called “a fountain of gardens.” What is the connection between the watering of a garden from a fountain and the souls of Israel — as if they were like a fountain to gardens?	והנה להבין זה בתוספת ביאור — דעל-כל-זה אינו מובן — למה נקראת כנסת ישראל בשם "מעין גנים" דוקא, דמה ענין השקאת גן מן המעין לנשמות ישראל, כאלו הן כמו מעין לגנים כו'.
For it is necessary to understand the root concept of the supernal Gan Eden — that the souls there derive pleasure from the radiance of the Shechinah, which is the shining of the supernal Divine pleasure from the Essence of the Infinite, blessed be He, that radiates into Malchus of Atzilus — the source of all supernal pleasures, as it says: “With You is the source of life.”	בהיות שיש להבין שרש ענין גן-עדן העליון — שהנשמות נהנין שם מזיו השכינה — שהוא הארת אור הענג העליון שבעצמות אור-אין-סוף ברוך הוא — שמאיר במלכות דאצילות — מבחינת מקור כל התענוגים העליונים — כמו שכתוב: "כי עמך מקור חיים".
What is the relevance of this shining of supernal Divine pleasure to souls in this particular place — Gan Eden — that it should be a garden specifically?	דמה שכיכות יש להארת אור הענג העליון הנה לנשמות במקום הנה — שהוא "גן-עדן" דוקא — שיהא כגן דוקא?

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז 1827**

For it resembles a physical garden, planted with every type of fruit tree and pleasant herbs, fragrant and beautiful to look at, and so forth — all of which are forms of pleasure for humans to stroll in a beautiful garden or orchard, which are physical enjoyments that gladden the natural soul and awaken it pleasantly, etc.	שְׁנֵהוּ כְּמוֹ גֵן גִּשְׁמִי — שְׁנֵטוּעַ בּוֹ כָּל עֵץ מֵאֲכָל וּפְרוֹת וְעֶשְׂבִּים טוֹבִים בְּרִיחָם וּמְרִאֲיָהֶם נִחְמָד וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה — שְׁכָל אֵלֶּה הֵם רַק כְּמוֹ בְּחִינַת תַּעֲנוּג בְּנֵי אָדָם — לְטִיֵּל בְּגֵן יָפֶה וּפְרֻדֵּס נָאֶה — שֶׁהַעֲנֹג הַגִּשְׁמִי הוּא לְשִׂמְחָה אֶת הַנֶּפֶשׁ הַטְּבָעִית — לְפַקֵּחַ אוֹתָם בְּכִי טוֹב וְכוּ
But such a thing has no comparison at all to the supernal delight experienced in the Divine garden called Gan Eden, since it says of it, “And Hashem Elokim planted a garden in Eden from the beginning,” — from the beginning of existence — and it was planted using both Divine Names: Havayah and Elokim.	וְאֵדָּה אֵין זֶה עֶרְךָ וְדַמְיוֹן כָּלֵל לְהִיּוֹת עֲנֹג גִּשְׁמִי בְּמוֹחוֹ בְּגֵן הָאֱלֹקִי הַזֶּה — שֶׁנִּקְרָא "גֵּן-עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן" — מֵאַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וַיֵּטַע ה' אֱלֹקִים גֵּן כְּעֵדֶן מִקֵּדָם" — מִקֵּדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כּו
Meaning that both holy Names — Havayah and Elokim — together planted this garden in the supernal Eden, which is certainly a spiritual garden and not a garden of physical pleasure trees.	וְהוּא עַל-יְדֵי שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים הָאֵלֶּה — הוּי' וְאֱלֹקִים — יַחַד נִטְעוּ אֶת הַגֵּן הַזֶּה — כְּעֵדֶן הָעֲלִיּוֹן הַרוּחָנִי כּו', שְׁבוּדָאִי אֵין בְּגֵן כָּזֶה עֲנֹג גִּשְׁמִי בְּעֵץ מֵאֲכָל וּפְרוֹת וְאֵילָנוֹת גִּשְׁמִיִּים
Nevertheless, the verse cannot be removed from its simple meaning, since it explicitly describes it as a planting — “Hashem Elokim planted” — implying trees and plants of the highest quality.	וּמִכָּל מְקוֹם — אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשוּטוֹ — מֵאַחֵר שֶׁנִּקְרָא בָּשֵׁם "נְטִיעָה" — שֶׁנִּטְעַה ה' אֱלֹקִים אֶת הַגֵּן הַזֶּה — שְׁנֵהוּ נְטִיעוֹת אֵילָנוֹת וְעֶשְׂבִּים טוֹבִים בְּיוֹתֵר
As it says shortly afterward: “And Hashem Elokim caused to sprout from the earth every tree that is pleasant to the sight and good for food, and the Tree of Life in the middle of the garden, and the Tree of Knowledge of Good and Evil.”	כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסֻמוֹף לָזֶה: "וַיִּצְמַח ה' אֱלֹקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נִחְמָד לְמִרְאֶה וְטוֹב לְמֵאֲכָל, וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן, וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע
The plain meaning is that this garden contained actual trees — those pleasant to the human eye and good for food — which delight the natural soul, as mentioned above.	דְּמִשְׁמַע פְּשׁוּטוֹ שֶׁהִנֵּה בְּגֵן הַזֶּה נְטִיעוֹת גִּשְׁמִיּוֹת — כָּל עֵץ נִחְמָד לְמִרְאֶה עֵין הָאָדָם וְטוֹב לְמֵאֲכָל אָדָם — לְפַקֵּחַ הַנֶּפֶשׁ הַטְּבָעִית כַּנ"ל
And behold, there was “the Tree of Life...” — and whoever ate from it would live forever, because from it is found the source of all life.	וְהִנֵּה הִנֵּה "וְעֵץ הַחַיִּים כּו'" — שְׁכָל הָאוֹכְלוֹ חַי לְעוֹלָם — לְפִי שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְצָא מְקוֹר כָּל חַיִּים
And that is why it is called “the Tree of Life,” for it refers to the spiritual, Divine source of all life — even higher than the Divine light revealed to souls in Gan Eden.	וְלָכֵן נִקְרָא "עֵץ הַחַיִּים" — שְׁנֵהוּ לְמַעְלָה — בְּחִינַת מְקוֹר כָּל הַחַיִּים הָעֲלִיּוֹנִים — בְּרוּחָנִיּוֹת הָאֱלֹקִי — שֶׁלְמַעְלָה גַּם מַגִּילוּי אוֹר הָאֱלֹקִי לְנִשְׁמוֹת בְּגֵן עֵדֶן
As it says: “With You is the source of life,” meaning the source of all supernal Divine pleasures, etc.	כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "כִּי עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים" — פִּירוּשׁ: מְקוֹר 'כָּל הַתַּעֲנוּגִים הָעֲלִיּוֹנִים הָאֱלֹקִיִּים כּו

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז-1827**

And still, it is only called a “tree” — and it is planted in this garden, described as the planting of a physical tree.	ועל כל פנים — נקרא רק בשם "עץ" — ונטוע בגן הזה. — בנטיעת עץ גשמי.
And likewise, the Tree of Knowledge of Good and Evil — even though it is called a physical tree — the one who tasted from it became “one who knows” — one who senses and discerns between good and evil.	וכן גם "עץ הדעת טוב ורע" — אף על פי שנקרא "עץ" גשמי — הרי הטועם ממנו נותן דעה — בהיותו יודע בהרגשה ובהבחנה בין טוב ורע.
As it says of the primordial serpent: “Your eyes will be opened, and you will be like G-d, knowing good and evil.”	כמו שכתוב על הנחש הקדמוני: "ונפקחו עיניכם, והייתם כאלקים — יודעי טוב ורע".
“And the woman saw that the tree was good for food, and that it was a desire...” and “the tree was desirable to bring insight...” — behold, this Tree of Knowledge also possessed spiritual, Divine greatness — a form of supernal Divine daas, such that one who ate from it would become like God, “knowers of good and evil.”	ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי־תאנה הוא כו', ונחמד העץ להשפיל כו' — הרי גם עץ הדעת הזה היה במעלה הרוחנית האלקית — בבחינת דעת עליון אלקי! — 'ש'האכלו יהיה כאלקים יודעי טוב ורע כו'.
And it was called “a tree desirable to bring insight,” meaning it included all intellect and Divine wisdom — and yet it was planted in this garden as a physical tree.	ונקרא "עץ נחמד להשפיל" — כל שכל וחכמה אלקית — והיה נטוע בתוך הגן הזה כעץ גשמי.
(And there was in the Tree of Knowledge a higher quality than even the Tree of Life, as explained in the Zohar in the section about the one who gathered sticks, where he weighed which one was greater — the Tree of Life or the Tree of Knowledge, etc.)	והיה בעץ הדעת מעלה יתירה מעץ החיים — כמו) ש'מבאר בזוהר בענין "מקושר עצים" — ש'היה שוקל (היי מיניהו רב — אם עץ החיים או עץ הדעת כו'.
If so, it may be understood even on the level of pshat (literal meaning) that all the plantings of this garden were truly acts of Divine creation — just as a person would plant a physical garden.	ואם כן — יובן על כל פנים גם בדרך הפשט — שכל נטיעות הגן הזה — מעשה אלקים חיים היו — בעשיה ממש — כאדם שנוטע גן גשמי.
As it says: “And Hashem Elokim planted a garden in Eden...” and “And Hashem Elokim caused to sprout...”	כמו שכתוב: "ויטע ה' אלקים גן בעדן כו'", ו"ויצמח ה' אלקים".
Therefore, it is not at all surprising, since these excellent plantings were the handiwork of the living God — and in such a holy and exalted place as the supernal Divine Eden,	ולזאת אין פלא כלל — מאחר שענין הנטיעות הטובות האלה — הרי היו במעשה אלקים ממש — ובמקום קדוש ועליון כזה — שהוא העדן העליון האלקי.
that within them there would be the revelation of the supernal lights — of the ten sefirot of Atzilus, and even of the inner aspect of wisdom and supernal pleasure — of Kesser and Chochmah-Binah of Atzilus.	ש'היה בהם גילוי האורות העליונים — דעשר ספירות דאצילות — וגם מבחינת פנימיות החכמה והענג העליון — דכתר וחכמה־בינה דאצילות.



**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

That are within the Divine Names of Havayah and Elokim of the highest level — so that the Divine power itself would be found within the trees and fruits planted in this Divine garden — such as the Tree of Life, the Tree of Knowledge, and every tree good for food.	שְׁבִשֵּׁם הוּא וְאֱלֹקִים הָעֲלִיּוֹנִים — שִׁיְהִיָּה הַכֶּחַ הָעֲלִיּוֹן הָאֱלֹקִי מִמֶּשׁ — בְּעֲצִים וּפְרוֹת הַצֹּמְחִים וְהַנְּטוּעִים בְּגֶן הָאֱלֹקִי הַזֶּה — כְּמוֹ עֵץ הַחַיִּים וְעֵץ הַדַּעַת כו', וְכָל עֵץ טוֹב לְמֵאֲכָל.
Even for the souls, so that they could receive Divine light and influence from the source of all wisdom and supernal delight — just as Adam received when he dwelled in this garden, as it says: “And He placed the man there whom He had formed” (whose head was in Beriah, etc., as stated in Eitz Chayim).	גַּם לְנַשְׁמוֹת — שִׁיּוּכְלוּ לְקַבֵּל אוֹר וְשִׁפְעַת אֱלֹקִי — מִמְּקוֹר כָּל הַחֲכָמָה וְהַעֲנָג הָעֲלִיּוֹן — כְּמוֹ שֶׁהָיָה מֵאִדָּם לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בִּישְׁבוֹ שָׁם בְּגֶן הַזֶּה — כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצַר", (שִׁיְהִיָּה רִאשׁוֹן) (בְּבְרִיאָה כו', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים).
And similarly for souls now in the lower Gan Eden — who sit there and delight in the radiance of the Shechinah — which is what they receive from the light of the supernal pleasure and wisdom that shines in Malchus of Atzilus, which is called Shechinah.	וְכֵן גַּם לְנַשְׁמוֹת עֹבְדֵי בְּגוֹ-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן — שִׁיּוּשְׁבִין שָׁם וְנִהְנֵים מִזֵּי הַשְׁכִּינָה — שֶׁהוּא מֵהָ שֶׁהֵן מְקַבְּלִין מֵאוֹר הָעֲנָג וְהַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁבְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת — "שֶׁנִּקְרָאת "שְׁכִינָה".
Which flows from the inner delight of Chochmah and Binah of Atzilus, up to the source of all pleasures in the Essence of the Infinite, blessed be He, as it says: “With You is the source of life,” as explained above.	שֶׁנִּמְשָׁךְ מִפְּנִימִיּוֹת הָעֲנָג דְּחֲכָמָה-וּבִינָה דְּאֲצִילוֹת — עַד מְקוֹר כָּל הַתַּעֲנוּגִים בְּעֲצֻמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ הוּא — כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "כִּי עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים" כַּנ"ל.
For the entire reason for this supernal radiance and drawing-down that occurs specifically in this Gan Eden is because this place itself causes it — due to the Divine act by which Hashem planted this garden in Eden from the beginning, so that there would be a revelation of Divinity from the Divine supernal pleasure in all the vegetation, trees, fruits, and grasses growing there.	דְּכָל סִיבַת הַהֲאָרָה וְהַמְשָׁכָה הָעֲלִיּוֹנָה הַזֹּאת — בְּגוֹ-עֵדֶן זֶה דִּוְקָא — הוּא לְפִי שֶׁהַמְּקוֹם הַזֶּה גֹּרֵם, וּמֵצֵד הַמַּעֲשֶׂה הָאֱלֹקִי — שֶׁנִּטְעַה ה' אֱלֹקִים אֶת הַגֶּן הַזֶּה בְּעֵדֶן מִקְדָּם — לְהִיּוֹת בּוֹ גִּילּוֹי אֱלֹקוֹת מֵעֲנָג הָעֲלִיּוֹן הָאֱלֹקִי — בְּכָל צִמְחֵי הָאֵילָנוֹת וּפְרוֹת וְעֵשְׂבִים שֶׁבּוֹ.
It is from there specifically that there is an additional degree of radiance — an extension of pleasure — within the inner levels of Chochmah, Binah, and Middos of Atzilus, reaching the souls who perceive and delight in Gan Eden.	לְהִיּוֹת מִזֶּה דִּוְקָא בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת אוֹר — הַמְשַׁכֶּת הָעֲנָג — בְּפְנִימִיּוֹת חֲכָמָה-בִּינָה וּמִדּוֹת שֶׁבְּאֲצִילוֹת — עַד בְּנַשְׁמוֹת שֶׁמַּשִּׁיגוֹת וְנִהְנוֹת שָׁם — בִּישְׁבִּיתָן בְּגוֹ-עֵדֶן הַזֶּה.
They are able to receive perceptions and secrets of Torah with great additional light and wondrous pleasure — greater than what is possible in any other place.	שִׁיּוּכְלוּ לְקַבֵּל הַשְּׁגוּת וְרִזְיוֹן דְּאוֹרֵי-תֵּא — בְּתוֹסֶפֶת אוֹר רַב — וְעֲנָג נִפְלֵא בְּיוֹתֵר — שֶׁלֹּא הָיָה כֵּן בְּמְקוֹם אֲחֵר זולתוֹ.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז-1827**

This is analogous to a physical garden planted with the finest trees, fruits, and grasses, which delight the natural soul to the fullest — in its strolling through it and tasting the sweetness of the fruits and inhaling their delightful fragrance — which awakens the soul to a heightened state of clarity and vitality.	והינו — כמו הגן הגשמי — שנטוע בו אילנות טובים ופרות ועשבים טובים — שמפקחים ביותר את הנפש הטבעית — ומתענג בו בתכלת הענג השלם — בטילוי שם, ובטעמו מטעם הטוב של הפרות, ומריחו בריח הטוב הערב — ומפקח לנפש.
This brings about additional light and strength within the soul, enabling it to perceive and delight on a deeper level in spiritual pleasure — known generally as the awakening of the soul.	עד שיהיה בה תוספת אור וכח רב — להשכיל ולהתענג בענג הנפש ברוחניות — במעלה ותורה — שנקרא "פקוח הנפש" בכלל.
This leads specifically to refined perception: like clarity of vision in the eye, hearing in the ear, and understanding in the heart — with Chochmah and Binah in the mind to comprehend, and so forth.	ונמשך בפרט — כמו פקוח העין לראות, והאזן לשמוע, והלב להבין, ותכמה-בינה שבמוח להשכיל כו', וכיוצא בזה.
And so it is — with vastly higher distinction — in many elevated levels, in the Divine spiritual essence within the planting of Gan Eden, which Hashem Elokim planted and caused to sprout every “tree pleasant to the sight,” etc., as mentioned above.	וכך הוא — בהפלגה ובהבדלת הערך — בכמה מדרגות למעלה מזה — בבחינת הרוחניות האלקית ממש — שבנטיעת גו-עדן — שנטע ה' אלקים, והצמיח שם: "כל עץ נחמד למראה" כו' בפ"ל.
That in their tastes and scents is the capacity to shine and awaken the Godly soul and spirit within the neshamah — enabling it to receive great additional light and perception of Divine knowledge, and to delight in wondrous supernal pleasure in the levels of Kesser, Chochmah, and the middos of Atzilus.	שיש בכח טעמים וריחם — להאיר ולפקח לנפש ורוח אלקי שבנשמות — להיות בהן תוספת אור רב — לקבל כל השגות אלקיות — ולהתענג בענג העליון הנפלא — שבבחינת קתר ותכמה ומדות דאצילות.
This light shines and flows there as a supreme influx from the source of all pleasures and delights of the Essence of the Infinite One Himself — until it reaches Malchus of Atzilus, which is called “the radiance of the Shechinah,” as explained above. And this is sufficient.	שמאיר ונמשך שם — בבחינת המשכה עליונה — ממקור כל התענוגים והשעשועים — דאור-אין-סוף עצמו — עד מלכות דאצילות — הנקראת "זיו השכינה" בפ"ל, ודע"ל.
And behold, even though there is great power in the revelation and drawing down of Divine light—of the level of the source of all pleasure and Divine wisdom—that is drawn through the planting of this Gan Eden from long ago, by an act of Divine power itself in the supernal Eden (as it is written, “And Hashem Elokim planted a garden in Eden from before,” as mentioned above), including the Tree of Knowledge and the Tree of Life and every tree pleasant to the sight and good for insight, etc., and as in “the fragrance of the	והנה אף-על-פי שיש כח גדול בגילוי והמשכת אור אלקי — בבחינת מקור דכל ענג ותכמה אלקית — שנמשך בנטיעת גו-עדן הזה — מכבר על-ידי פעולה מבח אלקי בעצמו — בעדן העליון, כמו שכתוב: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם" בפ"ל — בעץ הדעת ועץ החיים וכל עץ נחמד למראה וטוב להשכיל כו', וכמו "כרית שדה אשר ברכו ה'" כו', ונקרא "חקלא דתפוחין" — קדישין כידוע.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

field which Hashem has blessed," etc., and it is called the "field of sacred apples" as is known—	
Nevertheless, this Divine garden still requires constant watering with water, for it is specifically through the waters that all this good growth of these plantings is sustained and improved.	עם כל זאת — צריך גן אלקים זה — להשקאת מים תמיד — שעל-ידי המים ורקא — תהיה סיבת כל צמיחה זו הטובה — בנטיעות האלה — בכי טוב יותר.
This is like the example of a physical garden planted by a person: even if the trees are fine and the location is good and fertile, still, one must bring and draw in good waters into this garden—flowing constantly to water it.	עד"מ מגן הגשמי שנוטע אדם — שגם אם הנטיעות אילנות טובים — והמקום טוב ומשבח לצמיחה טובה — מכל מקום צריך הוא להביא ולהמשיך בגן הנזה מעינות טובים — שיהיו הולכים ונמשכים בגן הנזה — להשקות בתמידות.
In order for the soil of the garden to be saturated with the waters of these good springs, which bring benefit for making the plants grow well and thrive — the trees, fruits, and herbs yielding pleasant fragrance and high spiritual refinement from such watering — as well as better growth itself, causing the plants to flourish fully.	כדי שיהיה קרקע הגן הנזה רגה מן המים — דמענינות הטובים — ויהיה תועלת מהם — להיות הצמיחה טובה ומשבחת ביותר — באילנות ופרות ועשבים — מריח ריח טוב — בעלוי המעלה ביותר — מהשקאה זו — וגם בטוב הגדול בעצם — שיגדלו הצמחים וילולי המים מהשקאה זו — היתה העדר בצמיחה — כי הנה מתנפש הלחלוחית הטובה שבאילן — והוא מצד העדר יניקת שרשיו בעפר הגן — להיות יבש וקשה פידוע.
Without the water from this watering, the growth would be lacking — the moist vitality within the tree would dry up, due to the lack of root absorption from the garden soil, which would become dry and hard, as is known.	ועל-ידי החיות הזאת — מהשקאת מים בקרקע הגן — יוסיף כח ולחלוחית טובה בשרשים וענפים של הנטיעות — שיגדלו ויצמחו בכל מיני טוב — בטעם וריח וכיוצא בזה.
But through the revivification of the soil via water, there is added strength and good moisture in the roots and branches of the plantings, enabling them to grow and flourish with every kind of goodness, in taste, smell, and the like.	ונמצא — שעיקר גדול הנטיעות והצמחים בטוב בתכלת — אינו בא רק מסיבת השקאת מי המענינות כו'.
Thus it emerges that the primary flourishing of the plantings and vegetation in their utmost goodness comes only as a result of the watering from the springs, etc.	ואם אין המענינות מספיקים להשקות הגן — מכרח להביא מים בכתף — ממעין ונהר מרחוק — להשקות, פידוע — לבד ממי גשם מן השמים — היוֹרדים — מעצמם — דלא סגי בלעייהו כו'.
And if the springs are insufficient to irrigate the garden, one must draw water by hand from a spring or river far away to water it, as is known, in addition to rainwater from the heavens that falls on its own—which is not sufficient without the other, etc.	ואמנם — מענינות ונהרות — שהולכים בקרוב לגן — טובים ביותר כו'.
However, springs and rivers that flow close to the garden are far better, etc.	

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

Therefore, it is at least clear that the primary growth of the trees, fruits, and pleasures found within them all comes from the water. As is known, the nature of water is to cause growth and flourishing, and once the roots are moistened, water causes them to grow with greater strength and vitality.	ואם כן — הרי יובן על כל פנים — שעיקר הגדול בעצם — האילנות והפרות והענג שנמצא בהם — הכל הוא מן המים — כידוע שטבע המים להצמיח ולגדל — וכיון שיש לחלוחית לשרשים — המים מגדלים אותו בחזקת כח גדול ורב יותר.
As it says: "And he shall be like a tree planted by streams of water," and also: "Fortunate are those who sow beside all waters," etc. And it is also known that water's nature is to grow all kinds of delights — like all the pleasures of mankind found in fragrance and taste from plants and animals, and even in the pleasures of human wisdom, as is known.	כמו שכתוב: "והיה כעץ שתול על פלגי מים" כו', וגם: "אשריכם זורעי על כל מים" כו'. וגם ידוע — שטבע המים לגדל כל מיני תענוגים — כמו כל מיני תענוגי בני אדם — שבריש וטעם בצומח, וכן פחי, ואפילו בענג שבחכמה דאדם, כידוע.
And so it is understood regarding the matter of the above-mentioned spiritual Gan Eden: that even though Hashem already planted this garden and it contains the revelation of the supernal lights—at the level of the source of wisdom and supernal delight—and the vegetation in this garden grows from itself due to its root connection below and above, etc.,	וכך יובן בענג גן עדן הרוחני הנ"ל: דגם שפכר נטע ה' את הגן הזה, ויש בו גילוי אורות עליונים בבחינת מקור לחכמה וענג עליון, והן צומחין בארץ שבגן זה. מצד עצמם — מצד שרש יניקתם למטה ולמעלה כו'.
nevertheless, without the watering of water, there would be a lack in the growth and flourishing of them. For the supernal light would withdraw, and they would not contain refined taste, fragrance, and Divine knowledge to a high degree, as explained above.	אבל בלא השקאת מים — היה העדר הגדול והצמיחה בהם — כי היה מסתלק האור העליון — ולא היה בהם טוב טעם וריח ודעת אלקית בכי טוב כל כך כנ"ל.
(Just like it is above in the Tree of Life of Atzilus, where it is said that the Name Ma"n inwardly is the channel for all of Atzilus, and is the sap of the Tree, etc.)	וכמו למעלה באילנות דחיי דאצילות — שאמרו שם מ"ה מלגאו — איהו אורח כל אצילות — ואיהו שקיף (דאילנות כו').
And this is what is written: "And a river goes out from Eden to water the garden." This river contains the power of the supernal delight from the supernal Eden that emerges from concealment to revelation.	וזהו שכתוב: "ונקה יוצא מעדן להשקות את הגן" — שנהר זה יש בו כח התענוג העליון — שבעדן עילאה — שיוצא משם מהעלם לגילוי.
Just as the nature of water is to cause plants and fruits to grow, as explained above—and to produce every kind of pleasure within them—so too the supernal waters from this river cause the plantings of Gan Eden to flourish and grow.	וכטבע המים — שמצמיחים ומגדלים לאילנות ופרות כנ"ל — ולכל מיני תענוג שנמצא בהם — כך המים העליונים — מנהר זה — מגדלים ומצמיחים לנטיעות דגן עדן.
They add strength and moisture so that they grow with refined quality, in their taste and fragrance, and in every manner of Divine pleasure found within them.	להוסיף בהם כח ולחלוחית — שיצמחו בכי טוב — בטעם וריח — וכל מיני ענג האלקי שיש בהם כו'.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

So that the souls are empowered through them to receive Divine perceptions with wondrous delight—even greater than the original measure that had already flowed into Gan Eden through Malchus of Atzilus.	להיות הנשמות מתחזקות בכתם — עלידי לקבל כל השגות אלקיות — בענג נפלא — ביותר מכפי המדה הראשונה — שנמשכה מכבר בגן עדן — במלכות דאצילות.
This refers to what flows from the inner level of Chochmah, Binah, and Middos of Atzilus, which shines from the Essence of the Infinite, as mentioned above.	והינו — שנמשך מבחינת פנימיות דחכמה-בינה ומדות דאצילות — שמאיר מעצמות אור-אין-סוף כנ"ל.
For this river that emerges from the supernal Eden is the level of Binah above, which is revealed from the concealment of the wellspring of Chochmah—of which it is said, “And His understanding is beyond reckoning.”	כי בחינת נהר זה — שיוצא מעדן העליון — הוא בחינת בינה שלמעלה — שנמשכת בגילוי מן ההעלם. 'דמעין החכמה — שנאמר: "ולתבונתו אין מספר" כו
And it is specifically in the level of Binah that the source of supernal delight is also revealed—drawn down through this river.	ובבחינת בינה דוקא — נתגלה בגילוי גם מבחינת מקור התענוג העליון — הבא בהמשכה בנהר דוקא.
(As in the teaching on the “Persimmon River” that is hidden, etc., as discussed elsewhere.)	וכמו נהרא אפרסמונא דכיסופין כו', כמו שכתוב (במקום אחר).
This refers to the essential concealment of the royal delights—called “the King’s delights” themselves—that shine into the point of Chochmah, which is called a spring. And from this spring, it comes to full revelation in this river to water the garden.	שהיה ההעלם העצמי שפשעשוועי המלך בעצמו ממש — שמאיר בנקדה דחכמה — הנקראת "מעין" — ומן המעין יוצא לגילוי גמור בנהר זה — להשקות את הגן.
This garden is the place where the light of Divine delight and supernal wisdom is revealed—causing the plantings and fruits of this garden to grow with real, tangible delight, taste, and Divine perception.	שהוא מקום שבו בא לגילוי — אור הענג וחכמה עילאה — להיות בבחינת גדול וצמיחה טובה — באילנות ופרות דגן זה — להרגיש במרגש — בענג וטעם ודעת אלקית.
Just like the souls that delight in the radiance of the Shechinah with tangible pleasure—through actual perception, as is known.	וכמו הנשמות — שנהנות מזיו השכינה — בענג מרגש — בהשגה ממש, כידוע.
And this level of “radiance of the Shechinah” is what receives from the source of all supernal delights in Kesser, which is drawn through Chochmah and Binah—this is the “river that goes out from Eden to water the garden.”	ובחינת "זיו השכינה" זו — היא שמקבלת ממקור כל התענוגים העליונים שבכתר — שנמשך בחוכמה-בינה — שהוא "נהר היוצא מעדן להשקות את הגן".
From this is the source and emergence of the reality of pleasure and Divine perceptions in detail—and likewise the “guarding” of this Gan Eden, as discussed above. And this is enough explanation.	שיש מזה — מקור ומוצא — למציאות הענג והשגות אלקיות בדרך פרט — גם לשמור בגן עדן הזה כנ"ל, ודע"ל.



**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

So this is exactly like the spring and river that waters a garden or orchard, through which the plants growing there are caused to flourish with good appearance, fragrance, and taste—to awaken and stimulate the physical and spiritual souls, increasing their inherent light and strength, as explained above.	ואם כן — הרי זה ממלש — כמו המעין והנהר — שמשקה לגן ופרדס — שעל-ידי זה — באה סיבת גדול הצמחים שבו — בכי טוב — למראה וריח וטעם — לפקח פקוח הנפשות — בגשמיות וברוחניות — להוסיף אור גדול בעצם כחם כנ"ל.
However, the verse “And a river goes out from Eden” — this term “goes out” (יֵצֵא) implies that it departs from concealment into revelation. And the beginning of its departure is from its original source in Eden itself.	אך מה שכתוב “וְנָהַר יֵצֵא מֵעֵדֶן” — ד"יציאה" זאת משמע שיוצא מן ההעלם לגילוי, וראשית יציאתו היא מ'מקורו הראשון בעדן עצמו כו'.
The matter is as is known: that the root of the level of this supernal Eden is the aspect of hidden delight — concealed within the Essence of the Infinite One, blessed be He — which is called “the secret of Ein Sof, unknowable” (סוד דאין סוף דלא מתידע).	הענין הוא, כידיע: דשרש בחינת עדן עילאה — זהו בחינת ענג הנעלם — בהעלם העצמות דאין-סוף ברוך "הוא" — שנקרא "סוד דאין סוף דלא מתידע".
(And this is the level of the King’s personal delight — His intrinsic self-delight — as is known.)	(ובחינת "שעשועי המלך בעצמו ממלש", כידיע).
And this is what is said of Eden: “No eye has seen it,” not even Moshe or the forefathers — even though they are praised endlessly — it is only reserved for “those who await Him” in the World to Come.	והוא מה שנאמר בעדן: "עין לא ראתה" — אפלו משה וְהָאֲבוֹת (אף על פי ש"יהללוהו סלה" בלי הפסק כלל 'כו').
Only “to those who await Him” in the World to Come — then there will be a slight glimpse of it, as a reward for the Torah and mitzvos they performed in this world (as will be explained).	רק ל"מחכה לו" בעולם הבא — שאז יהיה בחינת "אפס קצהו" — בעבור התורה והמצוות שעשו בעולם הזה (כמו שיתבאר).
And even now, in every Rosh Chodesh and Shabbos in Gan Eden, there is a revealed ray to the souls — from the hidden delight of this essential Eden — which is the vitality of the souls.	וגם עתה — בכל ראש חודש ושבת — בגן-עדן — נמשך לנשמות הארה בעלמא — בגילוי מן ההעלם דענג העצמי הזה — שהוא העדן — לחיי הנשמות.
As it says: “And it shall be every month...,” and this is what flows from this supernal Eden in the river that goes out of it — this going out meaning the revelation of the hidden delight of Eden —	כמו שכתוב: "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ כו'" — והוא מה שנמשך מעדן העליון הזה — בנהר היוצא ממנו — ש"יציאה" זו — ענינה גילוי מן ההעלם — דענג העצמי שבעדן.
to water this garden — to give it strength and power for the growth of its plants and fruits — so that from them will emerge increased delight and the light of Chochmah and Binah for the souls.	להשקות את הגן הזה — שיהיה בו כח ועוז — לגדול הצמחים והפרות — להיות מזה תוספת ענג ואור דחכמה-בינה לנשמות.
This enables them to delight in the radiance of the Shechinah every Shabbos and Rosh Chodesh — to bow before Hashem	להתענג מזיו השכינה בכל שבת וחודש — להשתחוות לפני ה' ממלש — בבטול המציאות — כמו ענג עצמיית הנשמות בעולם הבא.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

Himself — with total self-nullification, like the essential delight of the souls in the World to Come.	
Like the prayer of Shabbos night, which says: “Then you shall delight in Hashem,” as is known and explained elsewhere. And this is sufficient.	כמו תפלת ליל שבת — שאומרים בה: "אז תתענג על ה'" — כידיע ומבואר במקום אחר, ודע"ל.

**[NOTE Summar:**

The discourse centers on the mystical structure of Gan Eden as both a metaphor and metaphysical reality. The *Eden* itself represents the hidden essence of Divine delight (עונג העצמי) within the Essence of G-d (Atzmus), totally inaccessible to even the greatest souls such as Moshe and the Patriarchs. This Eden is the wellspring for the river that “goes out” to water the garden—a metaphor for how Divine pleasure flows from concealment into revelation.

The “river” symbolizes Binah, which draws forth and reveals the hidden wellspring of Chochmah, the “spring” (מעין). Through this river, the garden—representing Malchus and the realm where souls reside—is irrigated. This irrigation allows for growth: the blossoming of souls, spiritual insights, and delight in G-dliness.

Without this Divine “watering,” even a place as sublime as Gan Eden would lack the vibrancy and spiritual pleasure necessary to nourish the souls. Just as physical plants require water to grow and thrive, souls require Divine pleasure and insight to grow spiritually, culminating each Shabbos and Rosh Chodesh in a renewed influx of light and vitality.

The Tree of Knowledge (עץ הדעת) and Tree of Life (עץ החיים) are both rooted in Eden and represent two types of Divine consciousness. Even the “good taste” and “fragrance” of the spiritual fruits are metaphors for the sensory-like pleasure the soul experiences when perceiving Divine truths.

Ultimately, the discourse teaches that although the initial planting of Gan Eden came directly from G-d, the constant irrigation by the river is what brings the garden to life. This reveals a central theme: Divine delight is not static—it must be drawn down regularly through vessels of Torah, mitzvos, and the soul’s yearning, culminating in the World to Come when the essence of Eden will be partially revealed as a reward “to those who await Him.”

**Practical Takeaway**

Even the most sublime spiritual potential—whether in the world, a soul, or Torah itself—requires *active engagement and regular nourishment*. Like a garden planted by G-d, the soul needs continuous spiritual “watering” through **ongoing Torah study, heartfelt prayer, and mitzvos**, which draw down vitality from the deepest hidden pleasures of the Divine. One should never rely

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז-1827**

solely on past inspiration or inherited spiritual identity—**growth depends on continual inward work**, drawing new waters each day.

**Chassidic Story**

The **Mitteler Rebbe** was once approached by a chossid who asked why his davening remained dry and uninspired, despite learning Chassidus daily. The Rebbe responded:

*"You have dug a well, but you have not reached the river beneath. Your study is good, but it has yet to turn into watering. Keep digging—until the wellspring begins to rise on its own."*

He explained that **Chassidus is not just for learning—it is for irrigating the soul**. One must learn not just intellectually, but with longing and internalization, until the inner delight starts to flow.

This teaching mirrors the discourse's message: the soul, like a planted garden, must be consistently watered with *Binah*—deep comprehension and emotional sensitivity—to access the hidden Eden within.

*Source: Sichos and stories recorded by chassidim of the Mitteler Rebbe, particularly in Toras Chayim.*

**TPX – Therapeutic-Psychological Integration**

**From Suppressed Wells to Flowing Rivers: The Soul's Journey from Constraint to Inner Integration**

The Mitteler Rebbe's discourse, beginning with the verse "אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר", develops the image of the soul as a **well**—a *be'er*—that draws life from deep subterranean waters. In contrast to the spontaneous outpouring of a spring (*ma'ayan*), the well must be **dug, opened, and drawn from**. This difference symbolizes two distinct psychological and spiritual processes:

- **Springs** (מעיינות) represent **natural, unblocked access to wisdom, pleasure, and clarity**—similar to early, untraumatized self-expression.
- **Wells** (בארות) represent **the buried resources of the self**, trapped under layers of earth—symbolizing trauma, repression, or exile from one's inner light.

In therapeutic terms, the discourse describes the journey from **spiritual blockage (suppression, disconnection, unconscious patterns)** to emergent vitality and integrated awareness. The "digging" required to access the well parallels **the inner work of therapy, teshuvah, or spiritual discipline**—a process of **unearthing** the soul's water from within darkness and pressure.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
 אָז יִשְׂרָאֵל תִּקַּף ז' - 1827

## **Eden and the River: A Map of the Inner World**

The discourse later moves into Eden and its river:

- **Eden** is *the hidden Divine delight* — inaccessible even to Moses and the patriarchs — and mirrors the **deepest levels of the unconscious** or the **primordial self**, laden with joy and presence but veiled behind layers of concealment.
- The **river flowing from Eden** (symbolizing *Binah*) brings that delight into conscious revelation—like **traumatic memory or innate joy** being processed, named, and expressed in language and emotion.

The soul—planted in Gan Eden—**requires irrigation**, not unlike a person requiring **regular connection to sources of emotional and spiritual hydration**. Without it, even the most exalted potential withers. The Rebbe emphasizes that **growth only happens through flow**.

**Therapeutic insight:** The soul must be watered. You cannot simply plant spiritual potential and hope it survives. Without **flow—of feeling, insight, or prayer—the inner world dries up**.

## **Trauma and Return: From Tears to Wellsprings**

The Mitteler Rebbe introduces the idea that the most powerful spiritual waters—*Mayim Chayim*—are those that rise **from below**, through pressure and darkness. These are the waters that “burst through earth” — symbolic of:

- **Tears born of longing**
- **Teshuvah from brokenness**
- **Acts of mitzvos done in constriction**

These waters, while not as pure at the source as the upper springs, **gain their superiority by rising through struggle**, through the muck and complexity of human limitation. In trauma language, this is **post-traumatic growth**. In spiritual terms, it is **teshuvah me’ahavah**—return that transforms past pain into present light.

## **TPX Reflection**

Many people feel that unless they’re “naturally spiritual,” or unless they feel light and inspiration pouring from above (like a *ma’ayan*), they are disqualified from spiritual greatness. The Mitteler Rebbe flips this assumption. He teaches that **the truest vitality comes from within the earth**—from what you’ve cried through, worked through, and carried through darkness.

**Mitteler Rebbe**  
**Parshas Chukas**  
**אז ישיר ישראל תקפ"ז - 1827**

Your brokenness, if allowed to be irrigated by longing and aligned action, becomes **not a barrier to delight, but its very source.**

**The Mitteler Rebbe's Tears and the Gan Eden Within**

It is told that the Mitteler Rebbe, during *Ne'ilah* of Yom Kippur, would often **weep uncontrollably** in his tallis. Once, after such a tefillah, a chossid asked him why someone on his spiritual level weeps with such anguish. The Rebbe responded:

**"Because there is a Gan Eden in the soul, but without tears, its plants cannot grow."**

He then quoted "וְנָהָר יוֹצֵא מַעְדֵּן לְהִשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן", explaining that even Eden's plants don't blossom without a river — and **for the human soul, that river is often made of tears.**

This story not only mirrors the teaching in the discourse but reflects the TPX reality: **emotional processing (tears) is the irrigation system of spiritual vitality.**

*Source: Heard from the chossid R. Hillel Paritcher, recorded in Shivchei Rabboseinu.*

**Psychological Story – The Garden After the Bomb**

Dr. Judith Herman, one of the pioneers in trauma therapy, once described a patient who had survived a violent childhood. For decades, the woman had shut down emotionally, functioning but disconnected. In therapy, she eventually began to speak—not fluently, but in fragments. After many months of silence and stillness, she wept deeply for the first time.

She described the feeling afterward as **"like someone had watered a dead garden in me."**

The therapist reflected: *"Perhaps the garden was never dead, only parched."*

As her healing progressed, the woman began to tend real plants. "They remind me," she said, "that things buried can still bloom if the water finally comes."

Just as the discourse teaches that **Gan Eden's vitality depends not just on its planting but on the continual irrigation from Eden's river**, so too in trauma work: the soul's garden may have once felt barren, but through tears, memory, and the gentle flow of insight, life begins again—this time **from below, through the cracks.**

*Source: Judith L. Herman, Trauma and Recovery (1992), and personal case studies referenced in later clinical writings. END NOTE]*